

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE
BATI TRAKYA'DA DİNİ HAKLAR MESELESİ

Saide YAPICI¹

ÖZET

Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan 1923 Lozan Barış Antlaşmasıyla Batı Trakya Müslüman Türkleri “azınlık” statüsünü almıştır. Taraf ölkelerin kendi anayasa ve yasalarının üzerinde kabul edilen Lozan Antlaşması'na göre: Batı Trakya Türklerinin can, mal, mülk güvenlikleri ile dini-kültürel haklarının teminat altına alınması; azınlık fertlerinin Yunan yurttaőlarla aynı siyasi ve medeni haklardan yararlanması hükümleri yer almıştır. Yunanistan, tarihi süreç içerisinde Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığın dini inanç ve özgürlük haklarını ihlal etmiş, onları sindirmek için çeşitli siyasi politikalar uygulamıştır. Genel anlamda, azınlığın dini haklarının hiçbir hükümünün kalmadığını söyleyebiliriz. Çalışmanın amacı, Yunanistan'daki Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının dini haklarını elde etmek için yaşadıkları sorunlara çözüm getirici öneriler geliőtirmeye çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Batı Trakya, Azınlık, Dini Haklar

THE ISSUE OF RELIGIOUS RIGHTS IN WESTERN THRACE
IN TURKISH-GREEK RELATIONS

ABSTRACT

With the 1923 Lausanne Peace Treaty signed between Turkey and Greece, the Muslim Turks of Western Thrace received the status of “minority”. According to the Treaty of Lausanne adopted on the constitutional and laws of the contracting parties: the security of life, property, property and religious-cultural rights of the Western Thrace Turks were guaranteed, and the provisions for minority members to benefit from the same political and çivil rights as Greek citizens took place. Greece has historically violated the religious and religious freedom rights of the Western Thrace Muslim Turkish minority and has implemented various political policies to intimidate the minority. Today, we can say that there is no provision for the religious rights of the minority. The aim of the study is to try to develop solutions to the problems of Western Thrace Muslim Turkish Minority in Greece in order to obtain religious rights.

Keywords: Greece, West Thrace, Minority, Religious Rights

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bölgesel Araştırmalar Anabilim Dalı, Balkan Araştırmaları, saide_yapici@hotmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1727-4385>

GİRİŞ

Balkan Yarımadası'nda Trakya Bölgesi; Karadeniz, Marmara Denizi ve Rodop dağ silsilesi arasında kalan bir toprak parçasıdır. Bölge, Doğu ve Batı olmak üzere iki bölüme ayrılır. Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki toprakları Doğu Trakya olarak tanımlanırken 1913 yılında kurulan “Batı Trakya Hükümet-i Müstakilesi” sınırları esas alındığında günümüzde bir bölümü Yunanistan'a, diğer bölümü de Bulgaristan'a ait sınırlar içinde kalan bölge Batı Trakya olarak adlandırılmıştır. 1923 Lozan Antlaşması ile belirlenen sınırlar esas alındığında Batı Trakya günümüzde tamamen Yunanistan'ın hâkimiyetinde olan bölgedir. Bölgenin sınırları; doğuda Meriç Nehri ile Türkiye'den, batıda Mesta Karasu Nehri ile Makedonya'dan, kuzeyde Rodop Dağları ile Bulgaristan'dan ayrılırken, güneyde Ege Denizi ile çevrilidir. (Eren, 2012: 33)

Batı Trakya'nın yüzölçümü 8578 km² alanda yer alan üç ilden oluşmaktadır. En doğuda Dedeağaç (Alexandroupolis), ortada Gümülcine (Komotini), batı bölgesinde İskeçe (Ksanthi) yer almaktadır. Batı Trakya'nın Ege Denizi'ne inen düzlük kısmına “Ova”, burası ile Rodop Balkanları arasındaki bölgeye “Yaka”, Yaka'nın kuzeyindeki dağlık kısma ise “Cebel” veya “Balkan Kolu” adı verilmektedir. Bulgar sınırına yaklaşıncaya Balkan kolu tarafında Yasak Bölge bulunmaktadır. Özel pasaportla giriş ve çıkışların olduğu Yasak Bölge, Bulgar hudutları boyunca uzanarak Türkiye sınırlarına dayanmaktadır. (Oran, 1991: 24-25)

Batı Trakya'ya Türklerin ilk gelişi Orta Asya'dan göç eden Batı Kolu ve Balkanlar'a II. asırda gelen İskit (Saka) Türkleri ile başlar. IV. asırda Hun Türkleri, V. asırda Avar Türkleri, IX. asırda Peçenek Türkleri Batı Trakya ve Balkan coğrafyasını Türkleştirmişlerdir. (Cin, 2009: 149)

Tarihsel süreçte uzun dönem Bizans'ın egemenliğinde kalan Batı Trakya; 1364 yılında Sultan I. Murat zamanında Gazi Evrenos Bey'in Gümülcine, İskeçe, Serez'i; Lala Şahin Paşa'nın da Filibe'yi fethetmesiyle alınmıştır. Bu tarihten itibaren Batı Trakya 549 yıl süresince Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır.

Batı Trakya sorunu ilk kez 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması (3 Mart 1878) ile ortaya çıkmıştır. (Keyvan, 2012: 20) Bu antlaşmayla Batı Trakya'nın doğusu Bulgaristan'a bırakılmış, antlaşmadan kırk gün sonra 14 Nisan 1878'de Çirmen yakınlarında işgal güçlerine karşı ilk direnişleri başlamıştır. Bu direniş kısa zamanda Balkan sıradağları ve Ege denizi arasında kalan bütün Türkleri etkileyerek Rus ve Bulgar güçlerine karşı bir silahlı ayaklanmaya dönüşmüştür. (Halaçoğlu vd., 1992: 145)

31 Ağustos 1913 tarihinde geçerliliği kısa süren “Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi” adıyla bağımsız bir cumhuriyet kurulmuştur. Osmanlı Devleti Edirne'yi kaybetmemek için Batı Trakya'da kurulan bu oluşumu desteklememiştir. Osmanlı Devleti'nin Batı Trakya Türklerinin kurmuş oldukları cumhuriyeti kabul etmemesiyle 1913 yılında Batı Trakya Bulgaristan egemenliğine geçmiştir. 1919'da Fransa Müttefik Devletler adına bölgeyi yönetmiştir. 1920 yılında Yunanistan'ın kontrolüne geçen Batı Trakya 1923'de Yunanistan'ın toprağı olarak siyasi tescil edilmiştir. (Öksüz, 2006: 1)

Türk ve Yunan heyetleri tarafından 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan Barış Konferansı'nda imzalanan "VI. Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme Ve Protokol" (Meray, 1973: 89)'de yer alan maddelerin kapsamında Türk topraklarına yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklularıyla, Yunan topraklarına yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklularının 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu değişimine karar verilmiştir. Bu karara istinaden sözleşmede yer alan mübadelenin şartlarında 30 Ekim 1918 tarihinden önce İstanbul sınırları içinde yerleşmiş Rumlar ile Batı Trakya'da oturan Müslümanlar değişim dışı bırakılmıştır; İstanbul'da oturan Rumlar İstanbul'un Rum ahalisi, Batı Trakya'da oturan Müslümanlar ise Batı Trakya'nın Müslüman ahalisi sayılmışlardır. Mübadele dışı bırakılan Rumlar ve Batı Trakya Türklerinin haklarının güvence altına alınması 24 Temmuz 1923 yılında oluşturulan protokolde sağlanmış, iki ülkenin koruma yükümlülükleri Lozan Barış Antlaşması'nın 37-45. maddelerinde belirtilmiştir. (Öksüz, 2006: 6) Böylece Batı Trakya Müslüman Türkleri Yunanistan'ın egemenliğini tanıyan tek azınlık olmuştur. Lozan Barış Antlaşması ve ondan sonra imzalanan hiçbir ulusal ve uluslararası antlaşma Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının sorunlarını çözmemiştir. Müslüman Türk kimliklerinden dolayı azınlığın sorunları günümüze kadar devam etmiştir.

1923-1950 yılları arasında Türkiye sınırına yakın olan bu bölgede Batı Trakya Müslüman Türklerinin nüfus ve toprak mülkiyeti bakımından Yunanlılardan üstün olması, Yunanlıları bu üstünlüğü yok etme çabalarına yöneltmiştir. (Oran, 1991: 277)

1950-1963 yılları arasındaki dönemde Yunanistan ve Türkiye'nin siyasi ilişkilerinin yakın olmasından dolayı Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı etnik ve dinsel baskı görmemiştir. Gümölcine'de 1952 yılında Celal Bayar adıyla ilk Türk Lisesi'nin kurulması ve "Müslüman" değil "Türk" yazılı levhaların okullara asılışı da bu dönemde yaşanmıştır. (Oran, 1991: 280)

1963-1967 yılları arasındaki dönemde iki ülke arasında yaşanan sorunlar Batı Trakya Türklerinin üzerinde olumsuz baskı ve asimilasyon politikalarını arttırmıştır. 1963 yılında Makarios'un Kıbrıs'taki anayasal sistemde reform amacıyla başlattığı saldırılar Türk Yunan ilişkilerinin bozulmasına sebep olmuştur. Türkiye Kıbrıs Adası'nda yaşanan bu saldırılar karşısında 1964 yılında yaklaşık 12.000 Rum azınlığı sınır dışı etmiştir. Baskın Oran eserinde, bu dönemin iki ülke arasındaki ilişkilerini şu şekilde ifade etmektedir:

"İstanbul Rum nüfusunun tükenmeye yüz tutmasına yol açan bu 1964 kararı kanımca Batı Trakya azınlığının bu gün artık çığ gibi artmakta olan sorunlarının çözülmesini olağan üstü zorlaştıran bir süreci başlatmıştır, çünkü bütün olayın belkemiği olan karşılıklılık (mütekabiliyet) ortadan kalktığı için Yunan yetkilileri Batı Trakya'daki politikaları açısından serbest kalmışlardır." (Oran, 1986: 148)

1967-1974 döneminde; Yunanistan’da Albaylar Darbesinin olması Batı Trakya Müslüman Türklerinin en zor günlerini yaşamaya başladığı dönemdir. (Kocabaş, 1988: 240) 1967 yılında Askeri Cunta² gelmesinden önce Batı Trakya Müslüman Türklerinin dinsel ve ulusal kimlik anlayışı bilinçaltındadır. Fakat bu anlayış Albaylar Rejiminin gelmesiyle bilinç düzeyine çıkmış ve 1982 yılındaki İnhanlı Olay³ ile somutlaşmıştır.

1975 Helsinki Sonuç Belgesi’nden sonra dünya üzerinde insan hakları önem kazanmıştır. Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının 1980’li yıllara gelindiğinde kimliklerine duyduğu güven artmış (Öksüz, 2006: 9) ve Yunanistan ile yaşanan sorunlar Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’nın gündeminde yer alarak uluslararası nitelik kazanmıştır. (Keyvan, 2012: 21)

1. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞI VE DİNİ HAKLARI

1.1. Azınlık Kavramı

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi’nin 1900 yılından itibaren sunmuş olduğu raporlarda etnik, dinsel veya dilsel azınlık sınıfından olan kişilerin haklarının benzer ölçüler dâhilinde şekillendiği görülmektedir. Buna rağmen “azınlık” kavramı herkesçe kabul edilen ve uluslararası toplum tarafından kabul edilen bir ifade ile tanımlanamamış, her devletin kendi ifadesine bağlı kalmıştır. (Çavuşoğlu, 1998: 93)

Devletlerin egemenliklerinin sınırlanmasında bir faktör olarak yer alan azınlık himayesi, devletlerin kendi içlerinde çok az sayıda grubu “azınlık” olarak tanımasının sebebidir. Devletlerin birçoğu ulusal bütünlükleri açısından azınlık gruplarının tanınmasını tehdit unsuru olarak görmüşlerdir. Hangi özellikte grupların azınlık olarak belirleneceği objektif olarak azınlık tanımı çalışmalarına sebep olmuştur. (Arsava, 1993: 42)

Yunanistan’da ise azınlık kavramı, Yunan milletine ve Yunan ırkına ait olma tanımlamasını ifade etmektedir. Yunanistan Danıştayı’nın hükümlerine göre, Yunan ırkından farklı bir ırka ait olan kişi eğer Yunan kültürünü ve milli inancını benimsemişse Yunan ulusuna ait sayabilir. Hâlbuki bu güne kadar Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı mütenevvi sebeplerden dolayı milli kimliklerinin Türk olduğunu ve Yunan milleti içinde erimeyip, asimile edilmediklerini belirtmişlerdir. (Cin, 2003: 157)

² 1967-1974 Yunanistan Askeri Cuntası, 1967 ile 1974 yılları arasında Yunanistan’dan iktidarı ellerinde bulunduran bir dizi sağ-kanat askeri hükümete verilen isimdir. Aynı zamanda Albaylar Rejimi, Albaylar Cuntası ya da sadece Cunta olarak da bilinir. Bkz. 1967-1974 Yunanistan Askeri Cuntası.

³ İnhanlı Olayı ile ilgili bkz: Baskın Oran, “*Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*”, 2. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s. 249.

1.2. Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığında ve Yunanlarda Dini Haklar Kavramı

Türk-İslâm kültüründeki İslâm ulemaları dinin kabullenilmesi hususunda kişinin iradesine ve tercihinin ehemmiyet göstermişlerdir. Bu inançta, dinin kabullenilmesi ve yaşanılmasında kişisel tercihlere baskı olmayacağı vurgusu yapılmıştır. Diğer dinlerde ise; kişilerin dini hakları, özümlediği dinin olgusunu milli ve evrensel değerler dâhilinde yaşaması veya din ile devlet ilişkilerine göre de değişiklik gösterebilmektedir. (Harman, 1994: 320-322)

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının dini haklar anlayışının temelinde millet sistemi⁴ yer almaktadır. Zîrâ Osmanlı Devleti zamanında Balkanlar'da yaşayan gayrimüslim gruplar dini önderlerini kendileri seçmişlerdir. Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren tüm padişahlar gayrimüslim topluluklara kendi ruhani önderlerini seçme hakkı vermiş ayrıca Patriğin seçilmesi hususuna devlet karışmamıştır. Üstelik seçilen dini liderler padişahın makamında ağırlanmışlardır. Hayatları süresince görevlerini idame eden Patrikler, eğitim ve vakıf benzeri kuruluşları hür olarak yürütmüşler, toplantılarını İstanbul Fener Rum Patriği başkanlığında hür bir şekilde gerçekleştirmişler, belli bir nizam dâhilinde mahalle ve köyleri de kapsayacak şekilde teşkilatlanmışlardır.(Yapıcı, 2019: 29-30)

Ortodoks Hristiyanlığı mensubu olan Yunanistan'da ise geçmişten günümüze kadar dini haklar sadece Ortodokslara verilmektedir. Bu yaklaşımdan en fazla zarar gören dini topluluk da hiç şüphesiz Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığıdır. Batı Trakya'daki Müslüman Türkler, azınlık statüsünü aldıktan sonra Yunanlar tarafından "Siz Türk değilsiniz, Helen Müslümanısınız" gibi baskılara maruz kalmış ve azınlığın etnik kimlikleri yok sayılmıştır. Mağduriyetleri bitmeyen Batı Trakyalıların dini liderlerini seçme haklarının olmasına rağmen, Yunanistan yasadışı davranışlarla buna müdahale etmekte ve dini önderlerini yerel valilerce atanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Uluslararası antlaşmalar ile güvence altına alınan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının hakları, Yunan Devleti'nin Batı Trakya'daki usulsüz davranışlarıyla yok sayılmıştır. Bu hazine durum, dini kurumların kuruluşuna da engel teşkil etmiştir. Yunan Hükümeti, cami gibi dini kuruluşların inşasını Ortodoks Hristiyan Metropolitenin onayına bırakmıştır. Yetkili olan Ortodoks Metropoliti Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığına ve ülkedeki Katolik, Protestan mezhebinden olanlara ibadethane inşası müsaadesi vermemiştir. (Bahçekapılı, 2016: 6-7)

⁴ Millet sistemi içinde gayrimüslim her cemaatin kendi dilini kullanması, dini, kültürel ve eğitim müesseselerini geliştirmesi; vergi toplaması, cemaat hukuku çerçevesinde yargı görevini yerine getirmesi gibi kanuni hakları mevcuttu. Dolayısıyla her cemaat bu sistem içinde kendi kimliğini koruma, zenginleşme ve serbestçe hareket etme imkânı bulmuştur. Bkz: İlber Ortaylı, "Millet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt:30, İstanbul 2005, ss. 66-70.

1.3. Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Dini Haklarını Koruyan Siyasal ve Hukuksal Antlaşmalar

Osmanlı Devleti 1829 Edirne Antlaşması ile Yunanistan'ın bağımsızlığını, 1830 Londra Protokolü sonucunda Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olduğunu kabul etmiştir. (Oran, 1991: 33) Kurulan Devletin sınırları içerisinde kalan Müslüman Türklere 1830 Londra Protokolü'nde bazı güvence hakları tanınmıştır. Londra Protokolü'nün 5. maddesinde Yunan hükümeti, Osmanlı hükümetinin benzeri gibi hemen umumi bir af duyurusunda bulunacak ve Yunanlılar ile savaşmış kişilerin mallarından mahrum edilmemesi ve canlarına hiçbir sebeple dokunulmamasını temin edecekti. Yeni Yunanistan hâkimiyeti içerisindeki bölge ve adalarda yaşadıkları bölgede kalmak isteyen Müslümanlar mülkiyetlerini koruyacak ve aileleri ile tam bir güvenlik içerisinde yaşamlarını sürdürebileceklerdi. Londra Protokolü'nde en son, bu kararların üç ülke temsilcisi aracılığı ile Osmanlı'ya ve Yunan hükümetine bildirileceği karara bağlanmıştı. Bu bildiri 8 Nisan'da Yunan hükümetine ulaşmış, Yunanlıların karara bağlanan sınırlar konusunda memnuniyetsizliği sonucunda üç ülke temsilcisi kararlaştırılan hükümlerin münazara edilemeyeceğini belirtmiştir. (Gürel, 1993: 31-32)

1881 İstanbul Antlaşmasıyla Yunanistan'a katılan bölgede yaşayan Müslüman Türklerin gelenek ve göreneklerine, dinlerine saygı gösterilmiş, Yunan uyruklu Ortodokslarla aynı haklardan yararlandırılarak hukuki eşitlik sağlanmıştır. 4. maddeye göre:

“Yunanistan'a terk edilen topraklarda Osmanlı kanunlarıyla veya fermanlarla tapu ve diğer belgelerle kişilere veya mahalli idareler tarafından sahip olunan çiftlikler ile otlaklar, meralar, kışlaklar, ormanlar ve her türlü arazi ile taşınmazların mülkiyet hakkı Yunan hükümeti tarafından kabul edilecek ve korunacaktır. Mülkiyet veya vakıf malları, camiler, medreseler, okullar ve diğer hayır kurumları ve binalarının, vakıf mallarının bakımına ayrılan malların mülkiyeti de aynı şekilde tanınacaktır.”

Bu madde hükmüne göre; Müslüman Türklerin çiftlikleri, otlakları, meraları, kışlakları, ormanları her çeşit kaldırılamaz mülkleri, ister şahsın ister cemaatlerin olsun, Osmanlı hukukuna bağlı ferman, tapu ve benzeri belgeler resmi olarak tanınıp muhafaza edilecektir. Elde edilen gelirler ile cami, okul ve benzeri vakıf malları da muhafaza edilecektir. 8. madde hükmünde ise:

“Yunanistan'a terk edilen topraklar üzerinde yaşayan Müslümanlara ibadet özgürlüğü tanınır. Var olan ve ileride oluşacak olan Müslüman cemaatlerinin özerkliğine ve hiyerarşik yapılanmasına, örgütlenmesine ve bunlara ait fon ve taşınmaz malların yönetilmesine hâlel getirilmeyecektir. Bu cemaatlerin, dini konularda manevi önderleri ile olan ilişkilerine herhangi bir engel konulmayacaktır. Yerel Şer-i Mahkemeler (İslam Mahkemeleri) sadece dini yargılama yapmaya devam edeceklerdir.”

Bu maddede Müslüman Türklerin dini inançlarını hür olarak gerçekleştirebileceği hükmü yer almaktadır. Yine bu madde, Müslüman topluluklarının özerkliği ve hiyerarşik teşkilatlanması ile ilgilidir. Yunan Devleti tarafından bu kuruluşların fonlarına ve taşınmaz mallarına dokunulmayacak ve Müslüman toplulukların ruhani liderleri ile münasebetlerine karışılmayacak ve yerel dini mahkemeler yalnız dini hususlarda yargılama yapmayı sürdürecektir.

1881 İstanbul Antlaşması sonucunda Yunanistan Devleti'nde yaşayan Müslüman Türkler; ibadet, din ve inanç özgürlüklerini, cemaat özerkliklerinin idare edilmesini ve kendi liderleri ile temaslarına Yunan hükümetinin engel teşkil etmemesi haklarını elde etmişlerdir. Yunanistan'da yaşayan Müslüman Türkler, Batı Trakya'daki müftülüklerde mevcut yerel şer-i duruşma yerlerinde aile ve kişisel hukuku, diğer bir ifadeyle dini bahislerdeki muhakemeleri Osmanlı zamanındaki gibi devam edecektir. (Cin, 2003: 103-104)

Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında 1-14 Kasım 1913 tarihleri arasında yapılan görüşmeler sırasında Atina Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma, Yunanistan'daki Müslüman Türkler'e vermek mecburiyetinde bırakıldığı azınlık hakları hususunda Yunanistan'a en çok yükümlülük bırakan uluslararası bir metindir. (Oran, 1991: 36) Atina Barış Antlaşması'na göre;

“Yunanistan'a bırakılan yerler halkından Yunan idaresi altında kalacak olanların can ve malları ile namus, din, mezhep ve adetlerine tam bir özen ve saygı gösterilecek ve bu halk kesimi Yunan asıllı olan Yunan uyrukluların taşıdıkları medeni ve siyasi hakların tümüne sahip olacaklardır. Hutbelerde yüce Padişahın adının anılmasına devam olunacaktır. Bu gün için kurulu bulunan veya ileride kurulacak olan İslam cemaatinin özerk kuruluşlarına ve bunların alt kuruluşlarına ve bunlara ait para ve malların yönetimine kesinlikle noksanlık getirilmeyecek ve toplum İslam cemaatinin Başkentte (İstanbul'da) bulunan yüce meşihat ilişkilerine de kesinlikle noksanlık getirilmeyecek ve Başmüftünün atanması yüce Şeyhülislam katınca yapılacaktır. Müftülerden her biri kendi yetki alanı içindeki Müslüman seçmenler tarafından seçilecektir. Başmüftü, Yunanistan'daki bütün Müslümanlardan oluşan bir seçim kurulu tarafından seçilecek ve belirlenen üç aday arasından Yunan Kralı tarafından atanacaktır. Yunan Hükümeti, Başmüftünün seçimini İstanbul'daki Yunan Elçiliği ile Yüce Şeyhülislam katına duyurulacak ve Şeyhülislam tarafından seçilmiş olan Başmüftü, memuriyet görevini yerine getirmesi için, diğer müftüler üzerinde egemenlik hakkına ve fetva verme yetkisine sahip olacaklardır. Müftüler, sadece din işleri üzerindeki yetkileri ile Vakıf emlakinin idaresi ve denetim işlerinden başka evlenme, boşanma, nafaka, vesayet, erginlik (rüşt) Müslümanlara ait vasiyet işleri, miras ve tevliyet gibi konularda Müslümanlar arasındaki uyuşmazlıklar hakkında bir hüküm verme yetkisini taşıyacaklardır. Müftüler tarafından düzenlenen ilamlar (kesinleşmiş kararlar) Yunan yetkili dairelerince icra edilecektir. Miras işlerine gelince, Müslümanlardan bu işle ilgili olan taraflar önce aralarında anlaşurlar, sonra hakem sıfatıyla müftüye başvurabilirler. Bu şekilde verilecek hakem kararına karşı yerel mahkemelere yapılacak her türden başvurular kabul olunacaktır. Meğerki aksini kanıtlayacak açık bir belge ve şart buluna.” (Kılıç, 1992: 12-13)

1913 yılında imzalanan Atina Barış Antlaşması'nda Yunanistan'a bırakılan yerlerde yaşayan Yunan vatandaşı Müslüman Türklerin korunması ve bilhassa başmüftülük ve müftülerle alakalı maddeler göze çarpmaktadır. Bu madde ile Müslüman Türk cemaatinin idare sistemi düzenlenmektedir. (Cin, 2003: 105-106) Antlaşmanın 12. ve 13. maddeleri kapsamında ise vakıf yönetimi ve gelirlerine, mezarlıklara saygı ve düzenleme hükümlerine yer verilmiştir. İslâmi vakıf kuruluşlarının yönetimi ve faaliyetlerini sürdürebilmesi için her türlü hak sağlanmıştır. Bu antlaşmaya üç tane protokol eklenmiştir. 3 numaralı protokol Müslümanlara bazı azınlık hakları sunmuştur. Bu protokole göre; Başmüftü ve müftülere Yunan memurları ile aynı haklar tanınarak, Başmüftü müftülükleri maddi ve manevi olarak kontrol edebilmektedir. Bu müftüler sadece Yunan Krallığı anayasasının 88. maddesince görevlerinden azledilebilirler. Ve en dikkat çekici unsur da Müslüman cemaatlerin tüzel kişiliğinin tanınmasıdır. Protokol Müslüman özel okul ve gelirlerini tanımakta, resmi programa uyum sağlamak ve Yunancanın zorunlu olması şartıyla öğretim Türkçe olmuştur. (Oran, 1986: 37) Yunanistan ile Türkiye arasındaki bu antlaşmanın geçerliliği günümüzde hâlâ tartışma konusudur. (Keyvan, 2012: 22) Yunanistan'da azınlıklar din haklarının ihlâl edilmesine yönelik çeşitli politikalarla karşı karşıya kalmaktadır. Atina Barış Antlaşması, Müslüman azınlığın yaşadıkları yerlerde kendi müftülerini seçme hakkı tanımıştır. Fakat bu karar Yunan Devleti tarafından ihlâl edilmiştir ve Yunan Devleti'nin atadığı müftüler görevlendirilmiştir. Yunanistan'ın bu uygulamadaki savunması ise müftülerin dini yetkilerinin yanında sosyal işlevlerinin de olduğu, bu sebeple Yunan hükümetinin atadığı müftünün daha مناسب olduğudur. (Çoban, 2015: 348)

10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin imzaladığı son antlaşmadır. Bu antlaşma, tarihi kayıtlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasını tescil eden uluslararası belge niteliğindedir. 1920 tarihli Yunanistan'daki azınlıkların korunmasına dair Sevr Antlaşması, Yunanistan'a üç tür yükümlülük bırakmıştır. Alınan kararlarda 2. maddede Yunanistan'daki herkese yaşama hakkı ve özgürlük verilmiştir. 7. maddesinde; din, dil ve ırk azınlıklarına negatif haklar, medeni ve siyasi haklardan fark gözetilmeksizin faydalanma tanır. 8. ve 14. maddeler ise kendi dilinde eğitim, vakıfların hukuksal statüsü gibi haklardır. (Cin, 2003; 114)

1923 Lozan Barış Antlaşması'nın 37-45. maddeleri "Azınlıkların Korunması" adı altında, birinci bölümün üçüncü kısmında Türkiye'deki gayrimüslim azınlıklar ile Batı Trakya Müslüman Türklerinin haklarını koruyan ve statülerini konumlandıran hükümleri içermektedir. Antlaşmanın 38. maddesinde Türk ve Yunan Devletleri ırk, dil, milliyet, din, doğum yeri ayrımı yapmadan vatandaşlarının hepsine yaşam ve özgürlüklerini sağlamayı taahhüt etmişlerdir. 39. madde ile azınlıklar din, inanç ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin hâkim tarafın yararlandığı tüm siyasi ve medeni haklardan yararlanabileceklerdir. Tüm vatandaşlar din ve milliyet farkı olmadan yasalar önünde eşit, kamu hizmetlerinde kabul edilecek, her iş ve meslekte çalışabilecek, mahkemelerde kendi dilleri ile konuşabileceklerdir. 40. maddeye göre; azınlıkların dini, içtimai her türlü eğitim kurumu kurma, yönetme, denetleme ve bu kurumlarda kendi lisanlarında konuşma, dini merasimlerini özgürce yürütme hakları verilmiştir. 41. maddede, azınlık çocukları kendi dillerinde eğitim görme hakkı elde etmiştir.

42. maddede, azınlıkların ibadethaneleri, mezarlıklar ve dini kuruluşlar hükümet tarafından korunacaktır. Azınlık vakıflarının, dini kurumlarının açılmasında her türlü imkân sağlanacaktır. 43. maddede, Müslüman azınlığın dinlerine aykırı eylemde bulunmaya zorlanmayacağı, dinleri sebebi ile hukuksal bir işleme yapma durumunda haklarını kaybetmeyecekleri hükmü getirilmiştir. 44. maddede, Türkiye bu kesimin önceki maddelerdeki hükümlerin Milletler Cemiyetinin güvencesi altında olmasını kabul etmektedir. 45. maddede ise; Türkiye'nin gayrimüslim azınlıklara vermiş olduğu haklar, Yunan Devleti tarafından kendi topraklarındaki Müslüman azınlığa verilmiştir. (Meray, 1973: 11-14)

Lozan Barış Antlaşması hükümlerinde görüldüğü gibi Yunan Devleti ırk, dil, din, milliyet, doğum yeri farkı gözetmeksizin vatandaşların hepsine yasalar çerçevesinde eşit bir yaşam sunmayı kabul etmiştir. Azınlığın Yunan uyruklu vatandaşlar gibi siyasi ve medeni haklardan yararlanma, kendi dilinde eğitim alma, sosyal yaşamlarını ve dini inanışlarını serbestçe idame etmelerinde, seyahat ve göç etme haklarını tanıyacağına güvence vermiştir. Bu antlaşma ile Yunanistan'ın taahhüt ettiği haklar milletler cemiyetince güvence altına alınmıştır.

3 Eylül 1953 yılında yürürlüğe giren İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 9. maddesinde dini haklar güvence altına alınmıştır:

*“Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak sureti ile dinini veya inancını açıklama özgürlüğüne sahiptir. Din veya inancını açıklama özgürlüğü sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir.”*⁵

1966 yılında düzenlenerek 1976'da uygulamaya konulan ve yüz elli ülke tarafından onaylanmış olan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Paktın 18. maddesinde dini haklara yer verilmiştir. Bunun örnekleri Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde detaylı olarak görülmektedir. (Cin, 2003: 51)

⁵ Avrupa kıtasının neredeyse tamamını oluşturan 47 devlet Avrupa Konseyine üyedir. Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile kişilerin korunmasına dair diğer temel metinleri esas alan müşterek demokratik ve hukuki ilkeler geliştirmeyi amaçlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dönemde kurulmuş olduğu 1949 yılından bu yana, Avrupa Konseyi uzlaşmanın simgesidir. Bkz. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Antlaşmaları Serisi, No: 5, 2010.

2. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞININ MÜFTÜLÜKLER SORUNU VE 240 İMAM YASASI

2.1. Müftülükler Sorunu

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının müftülükler sorununun başında önceden seçimle görevlendirilen müftülerin Yunan Devleti'nin bu işleyişten vazgeçerek azınlığın müftüsünü Yunan hükümetinin tayin etmesi sorunu vardır. Bu mesele ilk olarak 1985'de ortaya çıkmıştır. Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın 1985 senesinde vefat etmesiyle Yunan hükümeti Mısır'da eğitim almış olan din adamı İmam Rüştü Ethem'i müftü vekili olarak atamıştır. Bu olay, Batı Trakya Azınlığının büyük tepkisine sebep olmuştur. Azınlık üyeleri, Türkiye'de eğitimini almış ve yıllarca müftülük başkâtibi sıfatı ile halkın güvenini kazanmış olan Hacı Halil Efendi'yi bu makamda görmek istediklerini belirtmişlerdir. Batı Trakya Azınlığının bu istekleri, 1913 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Atina Antlaşması ve 1923 Lozan Barış Antlaşması maddelerine dayanmaktaydı. (Mazlumder Dış İlişkiler Komitesi, 2012: 29-30)

Batı Trakya Azınlığı, Lozan Barış Antlaşması'nın hükümlerine göre Yunan hükümetinde bağımsız bir şekilde kendi dini işlerini tanzim etme ve yönetme hakkı elde etmiştir. 1913 Atina Antlaşması'nın 11. madde altıncı paragrafı (Oran, 1991: 100) ve 1920 yılı 2345 kanun yarasınca Yunanistan Dış İşleri Bakanlığı ve Bölge Valisi tarafından onaylanan müftü adayları Batı Trakya Azınlığı tarafından seçilirlerdi. (İnci, 2007: 54) Fakat 2345/1920 sayılı kanun 24 Aralık 1990 yılında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile yürürlükten kaldırılarak müftü ataması valilerin yetkisine bırakılmıştır. Bu yasa yürürlükten kaldırılmadan önce Yunan hükümeti Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa Efendi'nin 1985 yılında vefat etmesiyle Türk Azınlığın görüşlerini almadan müftülük kurumuna müftü tayin etmişti. (Yaşın, 2014: 144) Yunan hükümetinin 2345 sayılı kanunu yürürlükten kaldırıp yerine 1920 sayılı kanunu getirmesinin sebebi ise müftülerin azınlık cemaati tarafından seçilmesine engel olmak ve müftü atamasını yalnızca Yunan hâkimiyetine bırakmaktı. Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı 1985'te vefat eden Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa Efendi'nin yerine Yunan hükümetinin atadığı Rüştü Ethem'in gelmesi ile ağustos 1990 yılında resmi olmayan bir seçimle merhum Mehmet Emin Ağa'yı İskeçe, İbrahim Şerif'i de Gümülcine Müftüsü olarak seçer. Bu olay, Yunan hükümetinin yasayı çıkarma gerekçesidir. (<http://www.bttd.org.tr>)

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının büyük tepkisiyle karşılaşan İmam Rüştü Hoca 374 protokol numaralı dilekçesi ile 5 Haziran 1985 yılında istifasını valiye vermiştir. İstifasında: *“Bu tayinimden sonra ortaya çıkan ve şahsımı ilgilendiren sebepler yüzünden Komotini Müftülüğündeki geçici müftülük görevini layığıyla yürütecek durumda değilim. Bunun için, adı geçen görevden istifamı kabul etmenizi ve gerekli yasal işlemleri yapmanızı rica ederim.”* demiştir. (Gerçek Gazetesi, 1985)

İmam Rüştü Hoca'nın valilik makamınca kabul edilmeyen bu dilekçesinin üzerine İmam Rüştü Hoca ikinci kez dilekçe yazarak görevden affını talep etmiştir. Bu olaylar üzerine sonunda 20 Aralık 1985 yılında Rodop Valisi Suudi Arabistan'da öğrenim almış din adamı Hafız Cemali Hoca'yı müftü vekili ünvanı ile tayin eder. Azınlık yine tepkisini gösterir ancak müftü vekili Hafız Cemali Hoca, İmam Rüştü Hoca'nın aksine makamını terk etmemek için direnmiştir. (Oran, 1991: 100-101)

Batı Trakya'daki müftülerin görev ve yetkileri antlaşmalarla belirlenmesine rağmen geçmişten günümüze kadar Batı Trakya'da Müftülük ve Başmüftülük⁶ sorunları yaşanmaktadır. İlk olarak belirtmeliyiz ki Batı Trakya'daki müftüler ile Türkiye'deki müftülerin görev ve statüleri çok farklıdır. Müftüler antlaşmalarla yargı ve yönetim ile alakalı geniş yetkiler elde etmişlerdir. Görev yaptıkları beldelerde şeriat hükümlerini uygulama, öğretim ve din görevlilerini denetleme, cemaat idare heyetlerinin evkaf gelirlerini denetleme, Müslümanların kişisel hukuk ve aile hukuku mevzularındaki problemleri çözme, evlenme, boşanma, nafaka, vesayet, velayet, miras konularında karar verirlerdi. Müftülerin kararları Yunan hükümeti tarafından kabul edilir ve yürürlüğe konurdu. Yunanistan'daki diğer din görevlileri gibi askerlikten muaftılar. Camilere ait vakıf yöneten komisyona başkanlık yaparlardı. Miras konularında çıkabilecek anlaşmazlıklarda "Kadı" unvanıyla yargılama yetkisine sahip yargı makamı, mahkemedir. (Eray, 2015: 4) Günümüzde ise Batı Trakya'da müftülerin sadece evlendirme ve boşama yetkisi bulunmaktadır. Bu iki yetki de sadece Yunan hükümetinin atadığı yani atanmış müftüye aittir.

Batı Trakya'da 1985 yılından bugüne kadar devam eden müftülükler sorunu çözülememiştir. Batı Trakya'daki Müslüman azınlığın dini haklarını yok denilebilecek kadar kısıtlayan Yunanistan, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının antlaşmalarla elde ettikleri haklarını yok saymıştır. Yunanistan-Türkiye ikili ilişkilerinde ise Yunan yetkilileri, İstanbul'daki "Patrikhane", "Evrensel Patrikhane", "Vakıflar ve Heybeliada Okulu" bahislerini her platformda gündeme getirerek kendi dini haklarının daimi arayıcısı olmuş, Türkiye'den de ılımlı yaklaşımlar elde etmiştir. (Cin, 2009; 158) İstanbul Rumları beş yüz yıldan fazla bir zamandır Türk egemenliğinde yaşamakta ve Türk topraklarında hiçbir zaman ekaliyet muamelesi görmemişlerdir. Yunanlar tarih süresince Türk Devleti'nde bakanlık, valilik, elçilik, generallik gibi önemli görevlere getirilmişlerdir. Yunanistan kurulduktan sonra dahi İstanbul Rumları Osmanlı Devleti'ne dışişleri bakanı, elçi ve general olarak görev almayı sürdürmüşlerdir. (Cin, 2003: 40)

Günümüzde Batı Trakya'da Yunan hükümeti tarafından atanmış müftü olan Gümülcine Müftüsü Cemali Meço, İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Sinikoğlu, Dimetoka'da ise Müftü naibi Hamza Ali Osman görev yapmaktadır. (Gündem Haber Gazetesi, 2016: 3) Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı tarafından seçilmiş müftüler ise İskeçe Müftüsü Ahmet Mete ile Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif'dir. Fakat Yunan hükümeti seçilmiş müftüleri "müftü" unvanını yasadışı kullanma ve otoriteye karşı gelme sebeplerinden dolayı birçok kez yargılamış ve hapis cezası uygulamıştır.

⁶ 2345/1920 sayılı kanun, müftüleri denetleyecek bir Başmüftü'den söz etmektedir. Kanunda göre, Başmüftü Yunanistan'da yaşayan Müslümanların mezhep bakımından en büyük makamıdır ve karma usulle seçilmektedir.

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının seçtiği merhum İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Ağa hakkında 1993 ve 2003 yılları arasında azınlığa verdiği kırk dokuz mesajdan ötürü yirmiye yakın dava açılmıştır. Müftülük sıfatını gasp ettiği iddiasıyla 24 Ocak 1995 tarihinde açılan ilk davada on ay hapis cezası almıştır. Mehmet Emin Ağa'nın rahatsızlanması ve doktorların tavsiyesi üzerine geri kalan cezasında bedel ödeyerek 7 Ağustos 1995'te tahliye olmuştur. Bu davanın devamı olarak 1993 senesinde azınlığa dini içerikli mesajlar verme ve müftülük makamını hukuk dışı kullanma gerekçeleriyle hakkında açılan iki dava birleştirilmiş, 28 Haziran 1996 da yirmi ay hapis cezasına çarptırılmıştır. (İsmail, 2012: 101) Diğer seçilmiş Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif ise "Müftülüğü taklit ve Müftü gibi sarık ve cübbe giymekten" yargılanmıştır. (Cin, 2003: 270) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 14 Aralık 1999 tarihinde, İbrahim Şerif davasında yürütülen idari işlemler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce, din ve kanaat özgürlüğüne dair 9. maddesinin ihlali sebebiyle Yunanistan'ı suçlu bulmuştur. Son olarak 2006 senesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde merhum Mehmet Emin Ağa davasında Yunanistan yine haksız görülmüştür. (<http://www.btdd.org.tr>)

Bu çerçevede Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif ve İskeçe Müftüsü merhum Mehmet Emin Ağa görevleri süresince farklı cezalar ile Yunan hükümeti tarafından yargılanmışlardır. Yunan idaresinin baskı ve sindirme politikaları sonucunda 29 Ocak 1990'da Yunan taraftarları Yunan asayiş güçlerinin müsaadelerinden faydalanarak Türklere hücum etmişlerdir, yirmi bir Türkü darp etmiş, Türklerin mülkiyetinde olan dört yüz dolaylarında hane ve dükkânı kırıp dökmüşlerdir. Günümüzde Batı Trakya Türk Azınlığının Gümülcine ve İskeçe'de seçtiği ve Yunan hükümetinin resmi olarak tanıyıp atadığı fakat azınlığın tanımadığı müftüler bulunmaktadır. (Sarınay, 2014: 149)

2.2. 240 İmam Yasası

2007 yılında Yunan Parlamentosu tarafından onaylanan bir yasa, dini haklar bağlamında azınlıkların yeni bir sorunla daha karşılaşmalarına neden olmuştur. Çeşitli düzenlemelerin yer aldığı 3536/2007 numaralı Torba Yasa'nın 36-40. maddelerinde, Yunanistan idaresine 240 din adamını Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığına tayin etme yetkisi vermiştir (Hüseyinoğlu, 2014: 160). 240 İmam Yasası kapsamında azınlıktan 240 din görevlisini (100 Gümülcine, 100 İskeçe, 40 Dimetoka bölgesinden) beş kişiden oluşan Hıristiyan heyetin belirlemesi şartı azınlık tarafından sert tepkilere neden olmuştur. Azınlığın tepkileri neticesinde; bu yasaya beş kişilik heyetin üçünün Müslüman olması maddesi getirilmiştir. Oluşturulan kurulda: Atanmış müftü, Milli Eğitim Bakanlığı görevlisi ve akademik alanda eğitim almış uzmanlık alanı İslâm olan bir kişinin yer alması kararı alınmıştır (Sabah Gazetesi, 2014). Yunanistan'da 2007 yılında onaylanan fakat Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığın tepkileri nedeniyle yürürlüğe giremeyen "240 İmam Yasası" olarak bilinen kanun, 2013 senesinde yapılan tanzimin sonrasında işlevsel olarak uygulanmaya başlamıştır. Yunan basınında yer alan haberlerde, ocak ayında uygulamaya geçen bu kanun hükmünce ilk olarak Batı Trakya Müslüman Türk Azınlık mensubu seksen yedi kişinin "din öğretmeni" unvanıyla mesleğe başladığı, bu kişilerden dokuzunun İskeçe, dokuzunun Gümülcine, beşinin de Evros (Meriç) vilayetinde ilk ve ortaokullarda görevlendirildiği yer almıştır.

Bu yasada Batı Trakya Bölgesi'ndeki camilerde görevli olan din adamları için de yeni düzenlemeler getirilmiştir. Yunanistan Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'nın tescili ile içlerinde Hristiyan Yunan vatandaşlarının da olduğu beş kişilik heyet tarafından bu kişilere devlet bütçesinden aylık ödenmesi kararı alınmış ve bu imamların Yunan devlet okullarında İslâm dini dersi vermeleri hükmü getirilmiştir.

Batı Trakya Müslüman Azınlığı için yürürlüğe giren bu yasanın Yunan Resmi Gazetesi'ndeki yayını ve yürürlüğe girmesi azınlık için tamamıyla bir sürpriz olmuştur. Bunun başlıca nedenleri arasında Batı Trakya Müslüman Azınlığının bu yasayı gerektirecek herhangi bir istekte bulunmaması yer almaktadır. Dini özerklik bağlamında müftülük ve vakıflar gibi konularda kronikleşen başlıca sorunları senelerdir talep etmelerine rağmen Yunan hükümetinden bir cevap alamayan azınlık toplumu, talepte bulunmadıkları bir mesele hususunda yeni bir yasa ve düzenleme ile karşılaşmışlardır. (<http://www.yunturk.org.tr>)

Yunanistan'ın 2007 yılında kabul ettiği bu kanun azınlık ve çoğunluk toplumunun yoğun tepkilerine neden olmuştur. Yunan yetkililer yasayı kaldırmak yerine revize etme yolunu tercih etmişlerdir. 21 Aralık 2012 tarihinde Yunan Parlamentosu'na gelen yeni yasayla, bu kanun parlamentoda yer alan azınlık milletvekillerinin tepkilerine rağmen meclisten geçmiş ve yasalaşmıştır.

SONUÇ

Tarihi süreçte Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının haklarını koruyan yasalar, Yunanistan ile imzalanan 1923 Lozan Barış Antlaşması'ndan önce 1830 Londra Protokolü, 2 Temmuz 1881 İstanbul Antlaşması, 14 Kasım 1913 Atina Barış Antlaşması, 10 Ağustos 1920 Yunanistan'daki azınlıkların korunmasına dair Sevr Antlaşması'na dayanmaktadır. (Hayrullah, 2014: 301) 1923 Lozan Antlaşmasıyla da Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının hakları garanti altına alınmıştır. Bu haklar, Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan 1926 Atina, 1930 Ankara, 1933 Ankara, 1951 Türk-Yunan Kültür, 1968 Türk-Yunan Kültür Protokolü antlaşmalarıyla da pekiştirilmiştir.

Batı Trakya'daki müftülükler sorunu günümüze kadar çözülememiştir. Yunan Devleti Gümölcine, Evros, ve İskeçe'ye birer müftü atamıştır, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı ise atanan bu müftüleri dini liderleri olarak kabul etmemektedir. Azınlık, atanan müftüleri Yunan Devleti'ne bağlı memur statüsünde görmektedir. Ayrıca Yunan hükümeti müftülerin yetkilerini sadece evlendirme ve boşanma görevleriyle sınırlandırmıştır.

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı kendi müftülerini seçme yolunu tercih etmişlerdir. Ancak Yunan hükümeti de seçilmiş müftüleri tanımamış, seçilen müftülere bahane denilebilecek sebeplerden dolayı çeşitli yaptırımlar ve cezai hükümler uygulamıştır. Bu şekilde, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı sindirilmeye çalışılmıştır.

Yunanistan Müslüman Türk Azınlığının haklarına engel teşkil etse de Türkiye’den ılımlı yaklaşımlar elde etmiştir. İstanbul Rumları beş yüz yıldan fazla bir zamandır Türk egemenliğinde yaşamakta ve Türk topraklarında hiçbir zaman azınlık muamelesi görmemişlerdir. Yunanlar tarih süresince Türk Devleti’nde bakanlık, valilik, elçilik, generallik gibi önemli görevlere getirilmişlerdir. Yunanistan kurulduktan sonra dahi İstanbul Rumları Osmanlı Devleti’ne dışişleri bakanı, elçi ve general olarak görev almayı sürdürmüşlerdir.

Türkiye Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının dini ve diğer alanlardaki (siyasi, ekonomik, eğitim) hakları konusunda her zaman gereken hassasiyeti göstermiş, bu konularda titizlikle hareket etmiş, Yunanistan’da kalan soydaşlarının haklarını ve hukukunu koruma adına gereken önemi göstermiştir. (Alp, 1996: 623)

KAYNAKÇA

- Alp, İ. (1996). “Batı Trakya Türkleri”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 33: 613-652
- Arsava, A. F. (1993). Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Bahçekapılı, M. (2016). “Yunanistan ve Batı Trakya’da Din Ve Eğitim”, Ege Balkan Araştırmaları Dergisi, 2 (3), 1-58.
- Biber, E. T. (2015). “Lozan’dan Günümüze Batı Trakya’da Müftülük Meselesi”, V. Uluslararası Balkanlar’da İslam Medeniyeti Kongresi, İslam Tarih, Sanat Ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), Saraybosna Üniversitesi, 21-23 Mayıs 2015, 1-15, Saraybosna/Bosna Hersek.
- Bttdd, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/muftulukler_sorunu, Erişim tarihi: 10.09.2019.
- Cin, T. (2015). “Yunanistan’daki Müslüman Türk Azınlığın Eğitim ve Öğretimine İlişkin Hukuki Düzenlemeler (1830-1940)”, Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2 (1): 48-60.
- Cin, T. (2009). “Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11 (1): 147-179.
- Cin, T. (2003). Yunanistan’daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çavuşoğlu, N. (1998). “Azınlık Nedir?”, İnsan Hakları Yıllığı Dergisi, 19: 93-101.
- Çoban, F.; Burulday, A. F. (2015). “Yunan Milliyetçiliğinin Ve Mütakabiliyet İlkesinin Yunanistan’daki Müslüman Türk Azınlığın Haklarına Etkileri”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (38): 340-350.

Eren, H. (2012). “Batı Trakya’da Türk Vakıfları: Tarihi Süreç Ve Mevcut Durum”, Balkanlarda Osmanlı Vakıfları Ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu, 9-11 Mayıs 2012, 33-42, Legacy Ottoman Otel, İstanbul.

Gündem Haber Gazetesi (2016). “Dimetoka Müftülüğüne Atama Yapıldı...”, 999, 30 Aralık 2016, 1-24.

Gerçek Gazetesi (1985). “Dini Temsilcimizi Azınlığımız Seçecektir”, 14 Haziran 1985.

Gürel, Ş. (1993). Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993), İmge Kitabevi, Ankara.

Halaçoğlu, Y.; Eren, H. (1992). “Batı Trakya”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA), V: 44-47, İstanbul.

Harman, Ö. F. (1994). Din ve Vicdan Hürriyeti / Diğer Dinlerde, Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA), IX: 320-322, İstanbul.

Hayrullah, P. (2014). “Batı Trakya Türklerinin Öğrenilmiş Çaresizliği”, Düünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, 23-24 Ekim 2014, 293-310, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Hüseyinoğlu, A. (2014). “Batı Trakya’da Dini Özerklik Bağlamında 240 İmam Yasası”, Düünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, 23-24 Ekim 2014, 157-170, İstanbul Üniversitesi, İstanbul

İnci, S. (2007). “Dertleriyle Batı Trakya Yeni Müftü Seçimi ve Türk Azınlığın Kimlik Sorunu”, Altınoluk Dergisi, 253: 54.

İsmail, A. (2012). “Yunanistan’da Azınlık Hakları: Batı Trakya Türk Azınlığı Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Keyvan, Ö. Z. (2012). “Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu”, Mesleki Bilimler Dergisi, 1(4): 20-31.

Kılıç, H. (Haz.) (1992). “Türkiye İle Yunanistan Arasında İmzalanan İkili Antlaşmalar, Önemli Belgeler Ve Bildiriler”, T.C. Dışişleri Bakanlığı Yunanistan Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Kocabaş, S. (1988). Tarihte ve Günümüzde Türk Yunan Mücadelesi, Vatan Yayınları, İstanbul.

Mazlumder Dış İlişkiler Komitesi (Haz.) (2012). Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı İnsan Hakları Raporu, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği Yayınları, Ankara.

Meray, L. S. (1973). Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler, II (8), Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Oran, B. (1991). Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, 2. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Oran, B. (1986). Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara.

Ortaylı, İ. (2005). “Millet”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA), 30: 66-70, İstanbul.

Öksüz, H. (2006). Batı Trakya Türkleri, Karam Yayınları, Çorum.

Özbay, T. (2012). Türk Milletinin İdam Kararnamesi Sevr Antlaşması Yeniden Yazılıyor, Sarıyıldız Ofset Yayınevi, Ankara.

Sarımay, Y. (2014). “Lozan Antlaşmasına Göre Türkiye’de Patrikhane Yunanistan’da Müftülük Sorunu”, Düünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, 23-24 Ekim 2014, 149-156, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yapıcı, S. (2019). “Balkanlar’ın Türk ve İslâmlaşmasında Tasavvufun Önemi ve Bosnavî Kâimî Hasan Efendi’nin Risale-i Tasavvuf Adlı Eserinin Transkripsiyonu”, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Yaşın, G. K. (2014). “Mütekabiliyet İlkesi Çerçevesinde Batı Trakya Türklerinin Hakları”, Düünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, 23-24 Ekim 2014, 135-145, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yunturk, Yunanistan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, <http://www.yunturk.org.tr/LOZAN>, Erişim tarihi: 13.09.2019.